

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

EKONOMICKÉ A SOCIÁLNÍ ASPEKTY VZNIKU DLUHOVÉ PASTI
PŘI STARTU DO DOSPĚLOSTI

Vedoucí práce: Ing. Jaroslav Šetek, Ph.D.

Autor práce: Bc. Hana Slámová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: čtvrtý, prezenční

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citovaných zdrojů.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této bakalářské práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

.....
Bc. Hana Slámová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jaroslavu Šetkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce a notnou dávku trpělivosti a osobního obětování.

Obsah

Úvod	5
1 Dluhová past	7
1.1 Role spotřebitele/zákazníka	8
1.2 Vliv sociálních skupin	9
1.3 Vliv reklamy	10
1.4 Typologie spotřebitelů	11
2 Kurikulární reforma	13
2.1 Reforma středního odborného vzdělávání	13
2.2 Finanční gramotnost	14
2.3 Standardy finanční gramotnosti	15
3 Výzkum MF	17
3.1 Zjištění výzkumu z roku 2007	17
3.2 Zjištění výzkumu z roku 2010	18
4 Analýza vybraných školních vzdělávacích programů	20
4.1 Výsledky analýzy	20
5 Sonda do vědomostí studentů SŠ v Českých Budějovicích	22
5.1 Diskuse	36
Závěr	38
Použité zdroje	40
Seznam příloh	44
Příloha 1 – Slovníček pojmů	45
Příloha 2 – Nejčastěji využívané druhy půjček	48
Příloha 3 – Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání	50
Příloha 4 - Dotazník	51
Abstrakt	57
Abstract	58

Úvod

Zadlužování českých domácností v několika posledních letech rychle roste. Tento trend nastal již po roce 1989, kdy došlo k obrovskému rozmachu bankovních i nebankovních úvěrů. Banky i nebankovní instituce zaujaly vůči spotřebiteli vstřícnější postoj, čímž usnadnily dostupnost finančních prostředků. Velký vliv na zadluženost má i mohutná marketingová podpora úvěrových produktů, relativně nízké a stabilní úrokové míry, růst životní úrovně i změna životního stylu a názorů na zadluženost.

Srovnáme-li zadluženost českých domácností se zadlužeností domácností světových, dá se česká zadluženost posoudit jako podprůměrná. Rizikovým faktorem je ale rychlost jakou zadluženost stoupá. Dle Českého statistického úřadu dosáhla výše dluhů českých domácností v roce 1995 částky 35,5 mld. Kč, v polovině roku 2005 dluh dosáhl částky 321,1 mld. Kč (tzn. nárůst o více než 900 %), koncem roku 2009 domácnosti dlužily již téměř bilion Kč. Odborníci považují rostoucí zadluženost za přirozený proces, kterým se ČR přibližuje úrovni vyspělých států západní Evropy. V několika příštích letech bude tento trend pokračovat. Rizikem „života na dluh“ je finanční negramotnost obyvatelstva.

Svou bakalářskou práci jsem proto zaměřila tímto směrem. Jejím cílem informovat o vlivech, které mohou předcházet vzniku dluhové pasti. Výzkumná část si klade za cíl zjistit, nakolik jsou žáci končících ročníků středních škol v Českých Budějovicích finančně gramotní, jaký mají vztah k penězům, jak s nimi nakládají a do jaké míry jsou schopni aplikovat znalosti získané ve škole na běžný život. Výzkumu se zúčastnily 2 střední školy v Českých Budějovicích. Data jsou získána od 4 studijních oborů (Ekonomické lyceum, Obchodní akademie, Podnikání – nástavbové studium a Hotelnictví).

Bakalářská práce je rozdělena do 5 částí:

Kapitola 1 je věnována aspektům, které předcházejí dluhové pasti. Seznámíme se zde rolími, které hrajeme jako spotřebitelé či zákazníci, ukážeme si, jaký vliv mají sociální skupiny a reklama na naše spotřební chování a uvedeme si jednu z mnoha typologií spotřebitelů.

Kapitola 2 je věnována kurikulární reformě, která v ČR probíhá od roku 2007. Dozvíme se, jak reforma probíhá, jak se dotýká středního odborného vzdělávání a výuky finanční gramotnosti.

Kapitola 3 rekapituluje výsledky výzkumů, které si vyžádalo Ministerstvo financí. Výzkumy proběhly v letech 2007 a 2010 a týkaly se finanční gramotnosti dospělé populace v ČR. V čem se lišily a je-li patrný posun v této oblasti, se dozvíme v následujícím textu.

Kapitola 4 se věnuje analýze školních vzdělávacích programů. Národní ústav odborného vzdělávání provedl tuto analýzu v roce 2010. Předmětem výzkumu je zapracovanost finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů. V této kapitole si zdůrazníme především výsledky ekonomických oborů.

Kapitola 5 je sondou do vědomostí (či nevědomostí) studentů SŠ v Českých Budějovicích. Výsledky sondy jsou analyzovány pomocí tabulek a grafů. V diskusi jsou shrnuty dosažené výsledky a jejich kontext s běžným životem.

Problematikou finanční gramotnosti se v poslední době začala zabírat spousta autorů. Knižní trh se proto rozrostl o řadu titulů. Přesto se ve své práci opírám především o kurikulární dokumenty vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, publikace Národního ústavu odborného vzdělávání a pestrou paletu publikací od doc. Jitky Vysekalové.

1 Dluhová past

Karel si splnil svůj dávný sen a začal samostatně podnikat. Obchody šly dobře a firma se pevně uchytila na trhu. Nikoho nepřekvapilo, že když se Karel oženil, pustil se do stavby rodinného domku v lukrativní části města. S manželkou se dohodli, že v rámci úspor budou do dokončení stavby bydlet v pronajatém bytě 1+1.

Najednou se ale Karlovi přestalo v práci dařit. Obchodů kvapem ubývalo, na stavbu nezbyvaly peníze, ... Karel se situaci rozhodl řešit podnikatelským úvěrem a doufal, že se vše brzy vrátí do zajetých kolejí. Později přišla na řadu osobní půjčka. Přesto peníze stále mizely v bezedné propasti. V bankách už Karlovi odmítali půjčit a v systému SOLUS dostal záznam jako neplatič. Vyzkoušel i nebankovní půjčky, kde se nikdo na záznam v SOLUSu neohlíží ...

Karel se ocitl ve spirále, z níž nebylo úniku – v dluhové pasti. Manželka se s ním rozvedla, banka zabavila rozestavěný domek a u nebankovních institucí mu každým dnem naskakovaly neuvěřitelné úroky z prodlení.

Takové a jemu podobné příběhy nás obklopují ze všech stran. V době, kdy práce ubývá a je stále hůře placena, daně jsou stále vyšší a mnozí se snaží vydělat na úkor ostatních, není vůbec s podivem, že si nedovedeme představit život bez dluhů. Banky běžně nabízejí revolvingové úvěry či kontokorenty, osobní půjčky či prodej na splátky jsou běžně dostupné, bez hypotéky se neobejde většina mladých párů, které touží po samostatném bydlení a nebankovní instituce se předhánějí, která naláká více důvěřivých klientů. Je proto nezbytné, abychom byli seznámeni s klíčovými pojmy dluhové problematiky a uměli se vyrovnat s následky svého jednání, tzn., byli finančně gramotní.

1.1 Role spotřebitele/zákazníka

Lidský život by se dal přirovnat k velké divadelní scéně. Člověk v každém okamžiku zastává jinou životní roli. Role se vzájemně mísí; nikdy nehrajeme pouze jednu roli. V průběhu života některé role zanikají a místo nich jsou přijímány role jiné. Tak se dítě přerodí v žáka, studenta, pracujícího, šéfa, rodiče, seniora, ... Po celý život však člověk hraje roli spotřebitele, potažmo zákazníka.

*Spotřebitelem*¹ se člověk stane v okamžiku, kdy někdo rozhodne, že například ten či onen dudlík je pro něj nejlepší, či že právě tento typ Sunaru je to pravé pro jeho zažívání. Roli spotřebitele dohráváme opět za pomoci svého okolí, kdy je třeba zařídit věci poslední.

*Zákazníkem*² označujeme člověka, který o koupi dané věci rozhoduje, objednává ji a ve finále ji zaplatí. Jeho nákupní chování je ovlivněno řadou faktorů, mimo jiné jeho znalostmi, postoji, motivací, názory, ale i sociální rolí a osobnostními vlastnostmi. To je důvod, proč lidé na stejnou nabídku za stejných podmínek reagují rozličnými způsoby. Každý touží po jiné věci v jiné době či situaci. Touha je z hlediska konkrétnosti cílů považována za nejméně konkrétní vyjádření přání, které už je konkrétnější. Snažení je pak proces dosahování zcela konkrétního cíle.

Jak se člověk rozhoduje o konkrétním nákupu, ukazuje obrázek 1.

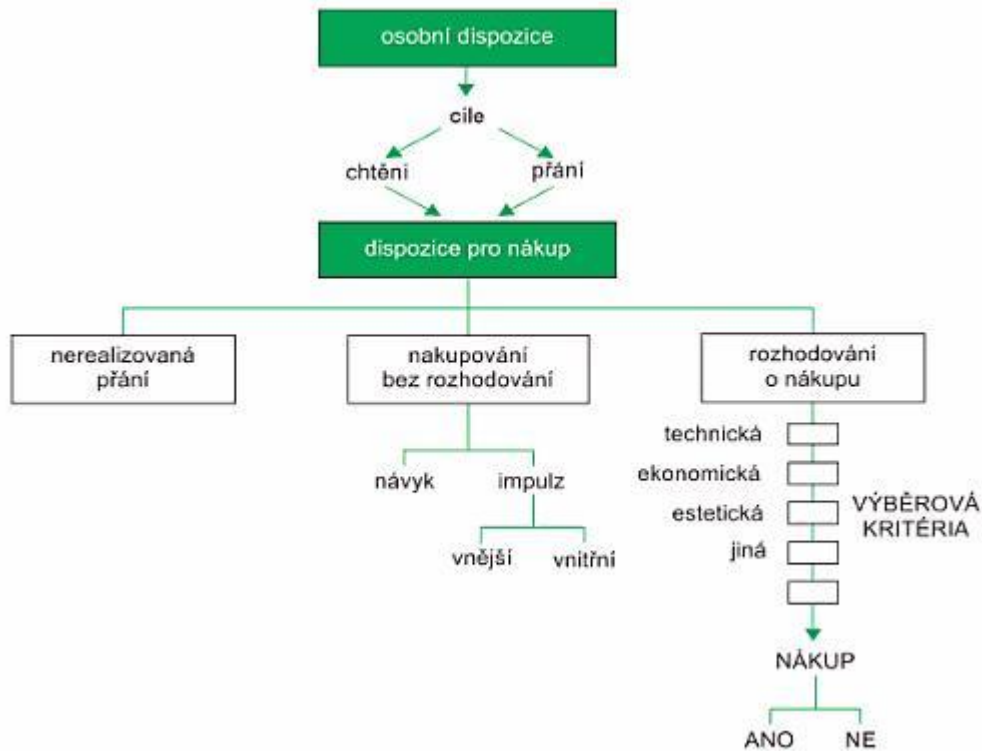
---

¹ Srov. VYSEKALOVÁ, J.: *Psychologie spotřebitele*, s. 31.

ISBN: 80-247-0393-9.

² Srov. Tamtéž, s. 32.

Obrázek 1: Vliv osobních dispozic na rozhodování o nákupu

Zdroj: KOMÁRKOVÁ, R.; RYMEŠ, M.; VYSEKALOVÁ, J.: *Psychologie trhu*, 1998.

1.2 Vliv sociálních skupin

Člověk je ve své přirozenosti tvor sociální. Není poustevníkem na pustém ostrově, ale je obklopen velkým množstvím lidí, kteří ho více či méně ovlivňují a inspirují. To se týká i spotřebitelského chování.

Postavení člověka ve skupině je často závislé na tom co a kdy si oblékne, či jaké prostředky/výrobky používá v běžném životě. Obecně se dá říci, že vliv skupiny je nejpatrnější při nákupu následujících skupin výrobků³:

- výrobky veřejně konzumované (např. alkohol, potraviny)
- výrobky, jejichž používání si okolí všimne (např. oblečení, kosmetika)
- výrobky, o nichž se mluví (např. filmy, mobilní telefony)

³ Srov. VYSEKALOVÁ, J.: *Psychologie spotřebitele*, s. 82.

Do skupin se můžeme zařadit sami nebo nás do nich zařadí jiní. Příslušník dané skupiny musí mít vždy požadovaný rys či vlastnost (např. trvalé bydliště v požadované lokalitě, věk a navštěvovaná škola, barva vlasů, příslušnost k náboženské skupině, ...). Možností je nekonečné množství. Skupiny mají tendenci se rozrůstat, patří-li k „vítězné straně“. To potvrzuje například zaplněné Václavské náměstí v Praze a davem skandované heslo „Kdo neskáče, není Čech!“ při různých úspěších českých sportovců.

Skupiny dělíme na primární a sekundární.

Primární skupinu⁴ tvoří blízký okruh lidí (rodina, přátelé, sousedé). Ve skupině dochází k častým a neformálním kontaktům. Lidé ve skupině si věří a drží při sobě.

Při nakupování je patrný především vliv rodiny. Děti dědí návyky svých rodičů a používají např. stejné úklidové prostředky, kupují si stejný typ auta či mobilního telefonu. Společným rozhodováním o nákupu se rodina zároveň učí umění kompromisu a argumentace.

Sekundární skupiny⁵ tvoří větší množství lidí, kteří se navzájem příliš dobře neznají, ke kontaktům nedochází moc často a pokud, jsou formálnějšího charakteru (např. náboženské skupiny, politické strany, zaměstnanci firmy, ...).

Nakupujeme-li ve skupině, dochází často k větším shodám, co se výběru zboží týče, než nakupujeme-li sami. Jako bychom své tužby vnitřně promítali do toho, co si myslíme, že daná skupina od nás očekává.

1.3 Vliv reklamy

Velmi silným faktorem, který ovlivňuje chování spotřebitele na trhu zboží a služeb, je reklama. Už jen ono slovo *reklama* ve spotřebiteli vyvolává určité emoce různé intenzity. Je-li spotřebitel méně finančně gramotný, může pro něj mít vliv reklamy fatální následky. Dá se snad proto říct, že reklama je veskrze špatná? Zcela určitě ne. Navzdory reklamě je pouze na spotřebiteli, nechá-li se jí ovlivnit, či nikoli. Každý má možnost volby.

---

⁴ Srov. VYSEKALOVÁ, J.: *Psychologie spotřebitele*, s. 82.

⁵ Srov. Tamtéž, s. 83.

Parlament ČR v původním znění zákona č. 40/1995 Sb.⁶ definoval reklamu jako „přesvědčovací proces, kterým jsou hledáni uživatelé zboží, služeb nebo jiných výkonů či hodnot prostřednictvím komunikačních médií.“ Stejná pasáž zákona po novele z roku 2002 již reklamou „rozumí oznámení, předvedení či jinou prezentaci šířené zejména komunikačními médii, mající za cíl podporu podnikatelské činnosti, zejména podporu spotřeby nebo prodeje zboží, ...“⁷ Osobně se mi více líbí původní definice, a to kvůli pojmu „přesvědčovací proces“. Reklama nás má „přesvědčit“ ke koupi konkrétního výrobku, má v nás probudit touhu, upoutat naši pozornost, a to do takové míry, že si ji zapamatujeme.

To, že laku reklamy jsme vystavováni téměř na každém kroku, je odvrácenou stranou mince. Někoho všudypřítomné reklamy pobuňují, pro někoho jsou zdrojem informací. Je nepopíratelné, že nebýt reklamy, byl by trh velmi ochuzen a hlavní nabídku by tvořily státní instituce a zařízení. Hlavními funkcemi reklamy je informovat, přesvědčovat a prodávat. Tento fakt je ve většině vyspělých zemí občany chápán. Reklama se stala součástí jejich potřeb a práv a nevadí jim. Obdobných výsledků dosahuje i ČR.⁸

Reklama pomáhá utvářet názory spotřebitelů na daný výrobek či službu. Předpokládá se, že jejich prostřednictvím si bude spotřebitel lépe uvědomovat značku, či že dojde ke změně jeho chování.⁹

1.4 Typologie spotřebitelů

Spotřebitele můžeme rozdělit do velkého množství skupin/typů. Členění můžeme založit na různých psychologických vlastnostech osobnosti, na „velikosti“ spotřebitele (jednotlivec, malá firma, ...), na tom „jak dlouho“ spotřebitel vybírá daný produkt, ...

---

⁶ Zákon č. 40/1995 Sb. (O regulaci reklamy), znění před novelou provedenou zákonem č. 138/2002 Sb., §1, odstavec 1, [online] citováno 5. 3. 2012, Dostupné na: < <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/40-95.htm> >.

⁷ Zákon č. 40/1995 Sb. (O regulaci reklamy), znění po novele provedené zákonem č. 138/2002 Sb., §1, odstavec 1, [online] citováno 5. 3. 2012, Dostupné na: < <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/40-95.htm> >.

⁸ Srov. VYSEKALOVÁ, J.; MIKEŠ, J.: *Reklama – Jak dělat reklamu*, str. 20. ISBN: 978-80-247-3492-7.

⁹ Srov. Tamtéž, str. 21.

Agentura Ipsos Tambor¹⁰ (nadmárodní společnost zabývající se průzkumem veřejného mínění) používá dělení vytvořené na základě sociodemografických charakteristik, životním stylu a spotřebním chování. Pro naše účely je víc než postačující.

- **Deprivovaní:** Většinou jde o starší lidi/důchodce s nižším příjmem a konzervativním přístupem k životu, kteří nakupují v diskontech a dávají přednost tradičnímu zboží a značkám.
- **Nekvalifikovaní:** Lidé s nižším vzděláním trávící volný čas tradičním způsobem (převážně sledováním televize). Novinky nevyhledávají, cena je pro ně důležitější než kvalita výrobku.
- **Mladí konzervativní:** Lidé vyššího vzdělání, profesního i společenského postavení, nejčastěji ve věku 25 – 35 let, žijící aktivním stylem života. Při nakupování se neradi omezují, proto dávají přednost „světovým“ značkám, přesto je pro ně cena výrobku velmi důležitá.
- **Střední léta:** Lidé středního či vyššího postavení, kteří, přestože vyznávají tradiční hodnoty, se nebrání novinkám. Jejich zájmy jsou vesměs pasivního rázu (vzhledem k vyššímu věku). Cena i kvalita výrobku přikládají velkou váhu.
- **Mladí a neklidní:** Aktivní a trendy lidé do 25 let, často ze středních a vyšších vrstev. Při výběru produktů upřednostňují „světové“ značky, stejně tak nakupují i novinky a zboží, které je momentálně „in“.
- **Sebevědomí:** Lidé kolem 30 let, průměrného sociálního postavení, pozitivního a moderního smýšlení, a to i v oblasti nakupování.
- **Mladí duchem:** Lidé nad 35 let, ekonomicky aktivní, ve vyšších pozicích a z vyšších společenských vrstev, s optimistickým a aktivním přístupem k životu, pro něž jsou peníze prostředkem a ne cílem a kteří si rádi dopřejí kvalitu.

---

¹⁰ Srov. IPSOS - Co děláme - Brand Power - *Typologie spotřebitelů*, [online], [citováno 15. 3. 2012].
Dostupné na: <<http://www.ipsos.cz/typologie-spotrebitelu>>

2 Kurikulární reforma

Cílem kurikulární reformy¹¹ (školské reformy) je zefektivnění a zpřístupnění výuky na všech stupních vzdělávání, od mateřských škol až po vysoké školy (hlavně pedagogické fakulty, které musí produkovat kompetentní učitele).

Člověk v dnešním světě musí umět ovládat moderní techniku, vyznat se v informačním boomeru spojeném s rozvojem internetu, orientovat se v multikulturním světě, dorozumět se v rámci EU, umět prakticky řešit problémy atd. Reforma je proto zaměřena mimo jiné na tyto klíčové kompetence: samostatné řešení problému, umění učit se (celý život), schopnost efektivní komunikace a práce v týmu, přijetí zodpovědnosti za vlastní rozhodnutí, atd.

Tyto schopnosti a dovednosti by se měly projevit ve vyšší efektivnosti práce a ve větší konkurenceschopnosti na evropském pracovním trhu.

2.1 Reforma středního odborného vzdělávání

Kurikulární reforma středního odborného vzdělávání probíhá od roku 2007, a to v několika vlnách¹².

- 1. vlna proběhla v červnu 2007. Bylo vypracováno 63 Rámcových vzdělávacích programů (RVP), podle kterých byly školy povinny začít učit nejpozději od 1. září 2009.
- 2. vlna proběhla v květnu 2008. Bylo vypracováno 82 RVP, podle kterých byly školy povinny začít vyučovat nejpozději od 1. září 2010.
- 3. vlna proběhla v květnu 2009. Bylo vypracováno 82 RVP, podle kterých byly školy povinny začít vyučovat nejpozději od 1. září 2011.

---

¹¹ Srov. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, *Školská reforma, Nejčastější dotazy* [online], [citováno 10. 2. 2012].
Dostupné na: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/dotazy>>.

¹² Srov. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, *Vzdělávací programy*, [online], [citováno 12. 2. 2012]. Dostupné na: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

- 4. vlna proběhla v dubnu 2010. Bylo vypracováno 49 RVP. Školy jsou povinny podle nich začít vyučovat nejpozději od 1. září 2012.

Národní ústav odborného vzdělávání (NUOV) připravil RVP, které muselo schválit a vydat Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Školám tak byly poskytnuté „rámce“, kterých se musí držet. Přidržíme-li se hokejové terminologie, hřiště je vyznačeno mantinely a správnost hry je kontrolována požadovanými výstupy. Jaká hra se ale bude hrát, záleží pouze na školách. Každá škola si musí RVP předělat k „obrazu svému“, tzn. vytvořit Školní vzdělávací program (ŠVP). Zde je veliký prostor pro zkušenosti vyučujících i specifické zaměření školy, její strategie a cíle. ŠVP musí vyjadřovat čeho a jak chce škola dosáhnout. Je zřejmé, že ŠVP obchodní akademie bude diametrálně lišit od ŠVP průmyslové školy. Ani ŠVP dvou obchodních akademií ve stejném městě nebudou stejné, a to z prostého důvodu ŠVP je utvořen pro konkrétní školu s konkrétním cílem.¹³

RVP znamenají konec klasickým osnovám výuky, jak jsme je znali dříve. Byly stejné pro všechny školy v ČR a pro současný svět naprosto nevyhovující. Vycházely z průměrných požadavků na studenta a z tradičního nastavení výukových hodin ve výukovém plánu. Žáci si měli osvojit učivo a učitel zhodnotit, do jaké míry se jim to povedlo a jak dokáží nabyté vědomosti reprodukovat.¹⁴

2.2 Finanční gramotnost

Na základě požadavku Vlády ČR byla v září 2006 dokončena první verze Systému budování finanční gramotnosti na základní a středních školách (SBFG). Ihned se začalo s její realizací v podobě prvních Standardů finanční gramotnosti.

V současné době již existuje druhé verze SBFG z roku 2007. Tento dokument definuje finanční gramotnost jako *soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně*

¹³ Srov. CVACH, R., JANDOVÁ, R.: *Kurikulární reforma*, [online], [citováno 5. 3. 2012].
Dostupné na: <<http://www.pf.jcu.cz/research/svp/rvp-kr.php>>.

¹⁴ Srov. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, *Školská reforma, Nejčastější dotazy* [online], [citováno 10. 2. 2012].
Dostupné na: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/dotazy>>.

spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“¹⁵

Finanční gramotnost je chápána jako specifická oblast ekonomické gramotnosti, která se navíc zabývá například problematikou trhu práce (trvalý příjem, získání práce, nezaměstnanost), problematikou mezd (daňový systém), apod.

K zodpovědné správě osobního/rodinného rozpočtu je nutná orientace v následujících 3 oblastech (3 složkách finanční gramotnosti)¹⁶:

- Peněžní gramotnost – správa peněz (hotovostních i bezhotovostních), transakce s nimi, správa běžného účtu, ...
- Cenová gramotnost – porozumění cenovým mechanismům (tvorba a vývoj ceny) a inflaci
- Rozpočtová gramotnost – např. schopnost vést rozpočet, fundovaně se rozhodovat o tvorbě rezerv a jejich pozdějším využití, správná orientace na finančním trhu, výběr správných produktů pro konkrétní životní situaci

2.3 Standardy finanční gramotnosti

Meziresortní pracovní skupina připravila Standardy finanční gramotnosti pro základní a střední vzdělávání, členěných do 3 úrovní – 1. stupeň ZŠ, 2. stupeň ZŠ a SŠ. Standardy FG upřesňují požadované znalosti ve třech oblastech označených jako Peníze, Hospodaření domácností a Finanční produkty. Na středoškolské úrovni se znalosti rozšiřují ještě o oblast věnovanou Právům spotřebitele.

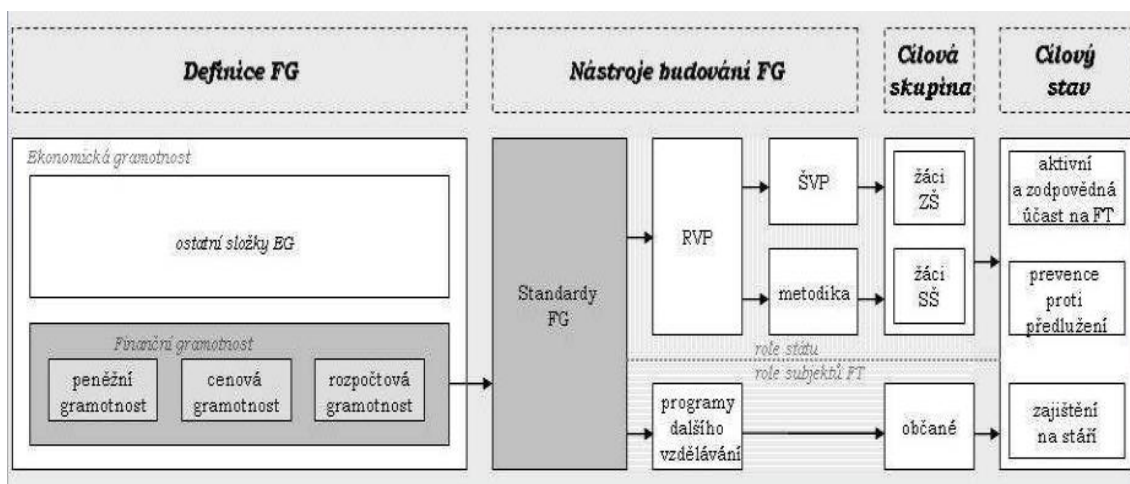
Dnes jsou již Standardy FG začleněny ve všech vydaných RVP pro střední odborné vzdělávání (Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání viz Příloha č. 3).¹⁷

---

¹⁵ SPOLEČNÝ DOKUMENT – MF, MPO, MŠMT, *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*, aktualizovaná verze prosinec 2007, [online], [citováno 16. 3. 2011], s. 7. Dostupné na <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbc/mfcr/SBFG_25_326-07_.pdf>.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 7.

¹⁷ Srov. RATHOUSKÁ GRMELOVÁ, E. A KOL.: *Finanční gramotnost – Analýza zapracování finanční gramotnosti do ŠVP středních odborných škol*, s. 5.

Obrázek 2: Role standardů finanční gramotnosti

Zdroj: SPOLEČNÝ DOKUMENT – MF, MPO, MŠMT, *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*, aktualizovaná verze prosinec 2007, [online], [citováno 16. 3. 2011], s. 7.

3 Výzkum MF

Ministerstvo financí, jako spoluautor Strategie finančního vzdělávání (2007), zadalo podnět k průzkumu veřejné povědomosti ohledně finanční gramotnosti obyvatelstva. Realizace průzkumu se zhostila agentura STEM/MARK, a to již dvakrát (2007 a 2010).

18

V roce 2007 byl výzkum zaměřen na subjektivní hodnocení úrovně finanční gramotnosti občanů ČR a zjištění jejich postoje a potřeby dalšího vzdělávání v oblasti financí.

O 3 roky později se důraz posunul na objektivní znalosti občanů v oblasti financí. Výzkum měl za úkol zjistit, nakolik jsou lidé schopni využívat tyto znalosti v běžném životě, a jaké jsou jejich postoje a chování v souvislosti s rodinnými financemi, úsporami a zajištěním.

3.1 Zjištění výzkumu z roku 2007

Výzkum probíhal v červnu 2007 a přinesl tato zjištění¹⁹:

- Nejvíce respondentů hodnotilo úroveň své vlastní finanční gramotnosti známkou 3.
- Svůj rodinný/osobní rozpočet sestavuje pravidelně ¼ domácností (2/5 v případě větších výdajů).
- Na potřebě vzdělávání v oblasti tvorby rodinného rozpočtu se shoduje většina populace.
- Pro 34 % populace je nejdůležitějším ukazatelem při výběru spotřebitelského úvěru výše roční úrokové míry, následuje důvěryhodnost poskytovatele – 21 %, RPSN – 19 % a výše měsíční splátky – 18 %.
- 43% populace je schopno odhadnout správnou míru inflace za loňský rok.

---

¹⁸ Srov. MINISTERSTVO FINANČÍ, *Výzkumy k finanční gramotnosti*, [online], [citováno 10. 2. 2012]. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_finvzd_vyzkum_gramot.html>.

¹⁹ Srov. MINISTERSTVO FINANČÍ, *Závěrečná zpráva z výzkumu – plné znění (STEM/MARK, 2007)*, [online], [citováno 10. 2. 2012]. Dostupné na:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyzkum_Financni_gramotnost_2007_STEM_pdf.pdf>.

- Z důvodu neznalosti nevyužívá finanční produkty 29 % dotázaných.
- 4/5 populace nezískaly základní informace během školní docházky.
- Vyučování finanční gramotnosti na základních školách podporuje 46 % populace, na středních školách 93 %.
- Většina respondentů by uvítala prohloubení svých znalostí, a to pasivní formou (letáky, brožury, televize, internet), semináře by navštěvovala 1/3 respondentů.

3.2 Zjištění výzkumu z roku 2010

Výzkum probíhal v září 2010 a přinesl tato zjištění²⁰:

- Rozpočet si sestavuje téměř polovina domácností.
- Sestaví-li si rodina rozpočet, kontroluje si jeho dodržení vždy či většinou 77 % z nich.
- 60 % domácností si pravidelně odkládá stranou část příjmu, s vyšším příjmem a vyšším vzděláním toto číslo roste).
- Většinou jsou tyto přebytky ponechávány na běžných účtech domácností.
- 2/3 lidí do 29 let dosud nepřemýšlelo, z čeho budou financovat běžné výdaje v důchodovém věku.
- ¾ těch, kteří o zajištění v důchodovém věku přemýšleli, nehodlá spoléhat na stát a výplatu důchodu.
- Informace o finančních produktech nejčastěji pochází od pracovníků na pobočkách, z internetu a z doporučení přátel a nezávislých poradců.
- 3/5 lidí si myslí, že zná rozdíl mezi kreditní a debetní kartou (skutečný rozdíl dokáže vysvětlit pouhá polovina).
- Při výběru spotřebitelského úvěru jsou hlavními kritérii výše měsíční splátky, roční úroková sazba, s menším odstupem pak RPSN.
- S rostoucím příjmem se lidé před koupí méně často rozhodují, zda si danou věc mohou dovolit koupit.
- Polovina lidí si na požadovanou věc nepůjčí, pokud na ní sami nemají.

---

²⁰ Srov. MINISTERSTVO FINANCÍ, *Závěrečná zpráva z výzkumu – plné znění (STEM/MARK, 2010)*, [online], [citováno 10. 2. 2012]. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT-_PPT_zaverecna_zprava_mereni_FG_-_plne_zneni.pdf>.

- 2/3 lidí se není ochotno zadlužit kvůli dovolené, televizi na dluh by koupila polovina respondentů.
- Při výpadku příjmů by 2/3 lidí informovalo své věřitele o neschopnosti splácet.
- Třetina lidí si myslí, že ví, co znamená zkratka RPSN, skutečný význam zná třetina z nich. Rozdíl mezi p.m. a p.a. zná také třetina respondentů.
- Míru inflace za minulý rok nedokáže tipnout 75 % respondentů.

Srovnáme-li výsledky obou výzkumů, je patrné, že došlo k určitému posunu „k lepšímu“. Míru inflace dokáže odhadnout o 25 % více lidí, o stejné procento více lidí si sestavuje rodinný rozpočet, touha po finančním vzdělání roste, stejně tak i informovanost na poli finančního trhu. Svou roli v tom jistě sehráli i skupiny nezávislých poradců, kteří své klienty informují o důsledcích sociální reformy a radí jim, které finanční produkty jsou pro ně v jejich současné situaci nejvhodnější.

Z pohledu finanční gramotnosti jsou v současné době nejrizikovější skupinou lidé ve středním věku (35-50). Jejich vzdělání bylo poznamenáno předchozím režimem. Nedostalo se jim prostoru, kde potřebné informace získat. Dnes si již mohou přijít příliš staří na to, aby se učili něco nového. Na tuto skupinu je třeba zaměřit pozornost v rámci celoživotního vzdělávání.

4 Analýza vybraných školních vzdělávacích programů

V roce 2010 také proběhla analýza vybraných školních vzdělávacích programů (ŠVP) pod taktovkou Národního ústavu odborného vzdělávání (NUOV)²¹. Měla přinést odpověď na otázku, zda vůbec a jakým způsobem zapracovaly střední odborné školy finanční gramotnost do jednotlivých částí ŠVP.

Analýzy se zúčastnily vybrané školy, jejichž ŠVP byly schválené v 1. vlně reformy a které ve školním roce 2009/2010 vyučovaly finanční gramotnost povinně. K nim byly přidány školy, jejichž ŠVP byly schválené v 2. vlně reformy a které ve školním roce 2009/2010 vyučovaly finanční gramotnost dobrovolně. U ekonomicky zaměřených oborů se předpokládala vyšší ekonomická znalost, proto byly zařazeny do samostatné skupiny, aby mohly být následně porovnány s neekonomickými obory.

Předpokládá se, že výsledky analýzy povedou k úpravám Standartu finanční gramotnosti a k zefektivnění pomoci školám při inovacích ŠVP.

4.1 Výsledky analýzy

Ve svém vlastním výzkumu (viz. následující kapitola) se zabývám ekonomickými obory, proto bych i zde ráda zdůraznila výsledky ekonomicky zaměřených oborů.

Analýza²² říká, že tyto obory mají finanční gramotnost ve ŠVP zapracovanou ve více než 70 %.

V oblasti Standardu „peníze“ dosáhly zapracování z 80 %. Studentům nečiní problémy vysvětlit pojem inflace a její dopady na příjem obyvatelstva. Naproti tomu problematika klamných nabídek a cenových triků není v 5 % ŠVP zapracována vůbec.

V oblasti Standardu „hospodaření domácností“ byla dosažena úplná zapracovanost v 76 % případů, částečná pak v 24 % případů. Školy věnují problematice hospodaření domácností značnou pozornost. Uvědomují si důležitost této problematiky a její zapracování do ŠVP jim nečiní velké problémy.

---

²¹ Srov. RATHOUSKÁ GRMELOVÁ, E. A KOL.: *Finanční gramotnost – Analýza zapracování finanční gramotnosti do ŠVP středních odborných škol*, s. 5.

²² Srov. Tamtéž, str. 11-13

Oblast Standardu „finanční produkty“ dosáhla zapracovanost 75 %. V 15 % není tato oblast zapracována vůbec. Největší problémy činilo zapracování oblasti týkající se výběru vhodného investičního produktu. U oborů zakončených závěrečnou zkouškou byl tento problém nejmarkantnější. Tři ze čtyř škol tuto problematiku vůbec neměly zapracovanou ve svých ŠVP. V oborech zakončených maturitou tento problém evidován není. Problematika RPSN a úrokové sazby není zapracovaná pouze v jednom ze čtyř ŠVP zakončených maturitou.

Zpracovanost v oblasti Standardu „práva spotřebitele“ dosáhla 92 %. Pouze jeden ŠVP zakončení závěrečnou zkouškou nemá zapracovanou problematiku důsledků neznalosti smluv.

Studenti se s finanční gramotností nejčastěji setkávají v předmětech: ekonomika, účetnictví, právo, občanská nauka a matematika.

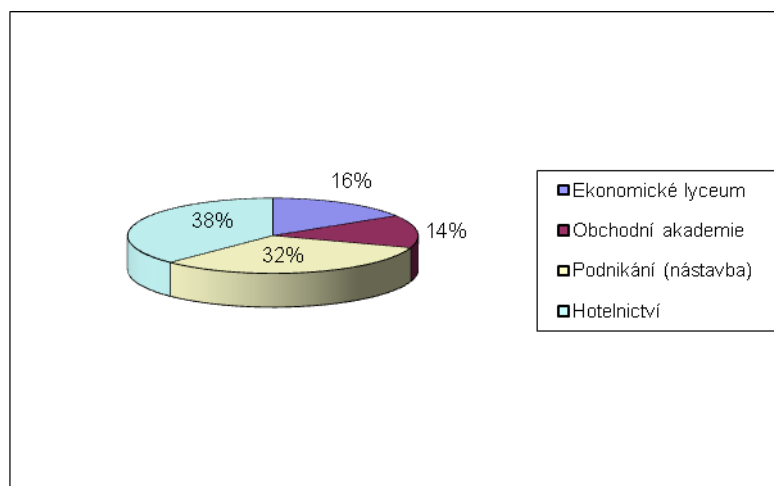
Z výše uvedeného je zřejmé, že ekonomicky zaměřené obory mají finanční gramotnost až na výjimky plně zapracovanou ve svých ŠVP a nadále nepotřebují metodickou podporu.

5 Sonda do vědomostí studentů SŠ v Českých Budějovicích

Pro účely této práce jsem zvolila kvantitativní výzkum. Použitou metodou je dotazník, který zajišťuje sběr velkého počtu dat. Výsledky výzkumu jsou zpracovány matematicko-statistickou metodou, jíž je zajištěna sumarizace a třídění získaných dat.

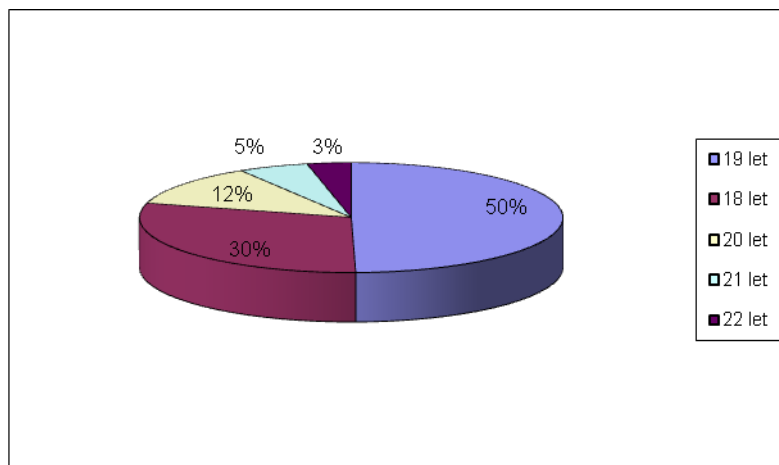
Výzkumu se zúčastnili žáci končících ročníků dvou náhodně vybraných středních škol v Českých Budějovicích. Vyplněné dotazníky se mi vrátily ze 4 studijních oborů – Obchodní akademie, Ekonomické lyceum, Podnikání (nástavbové studium) a Hotelnictví. Jde o žáky ve věku 18 - 22 let, přičemž by všichni měli v letošním roce skládat maturitní zkoušku. Celkem se výzkumu zúčastnilo 149 žáků. Zastoupení jednotlivých oborů demonstruje obrázek 3.

Výzkum se snaží zjistit, jaké povědomí mají žáci ohledně základních ekonomických pojmů, jaký je jejich vztah k penězům a jak s nimi nakládají. Praktická část je zaměřena na využití zdravého rozumu či znalostí získaných studiem.

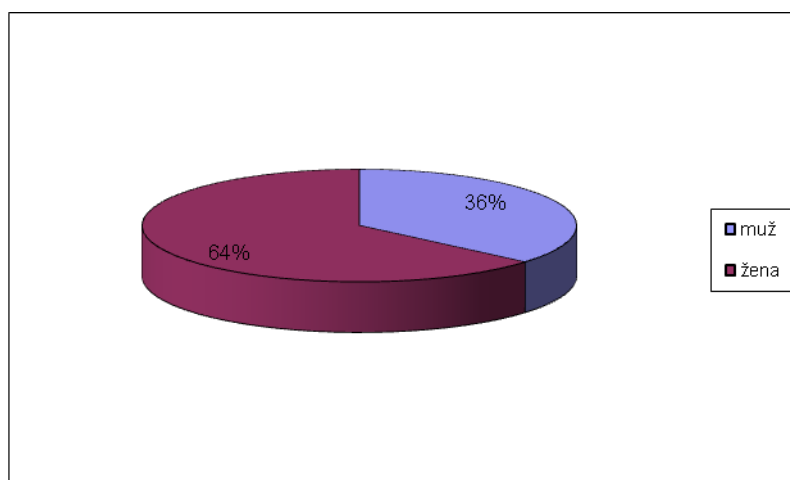

Obrázek 3: Zastoupení jednotlivých oborů

Věkové rozvrstvení respondentů znázorňuje obrázek 4, četnost pohlaví obrázek 5.

Obrázek 4: Věk respondentů

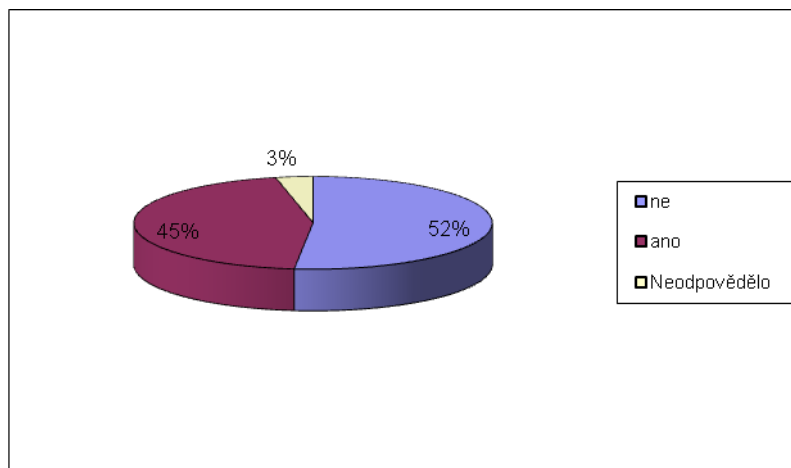

Obrázek 5: Pohlaví respondentů

Na dalších stránkách rozeberu odpovědi respondentů na jednotlivé otázky dotazníku.

1. Setkal/a jste se v nějakém předmětu s „finanční gramotnosti“?

Otázku zodpovědělo 144 žáků. Jejich odpovědi shrnuje obrázek 6. Odpovědi na tuto otázku jsou subjektivní. Školy neposkytly vzdělávací programy, z nichž by se dalo zjistit, zda a v jakém předmětu či ročníku byla finanční gramotnost vyučována. Z rozhovorů s učiteli jsem usoudila, že mnozí z dotazovaných ani nevědí, co si pod pojmem „finanční gramotnost“ představí.

Obrázek 6: Odpovědi žáků, zda se v nějakém předmětu setkali s finanční gramotností

2. *Pokud ano: V jakém předmětu a v jakém ročníku?*

Otázku zodpovědělo 67 žáků. Někteří žáci uvedli více než jeden předmět a jeden ročník, v němž se s finanční gramotností setkali. Jejich subjektivní odpovědi (viz. výše) mapují tabulky 1 a 2.

Tabulka 1: Předměty, v nichž se žáci setkali s finanční gramotností

Předmět	Četnost
Ekonomika	58
Účetnictví	15
Matematika	3
Marketing	3
Management	2
Neodpovědělo	2

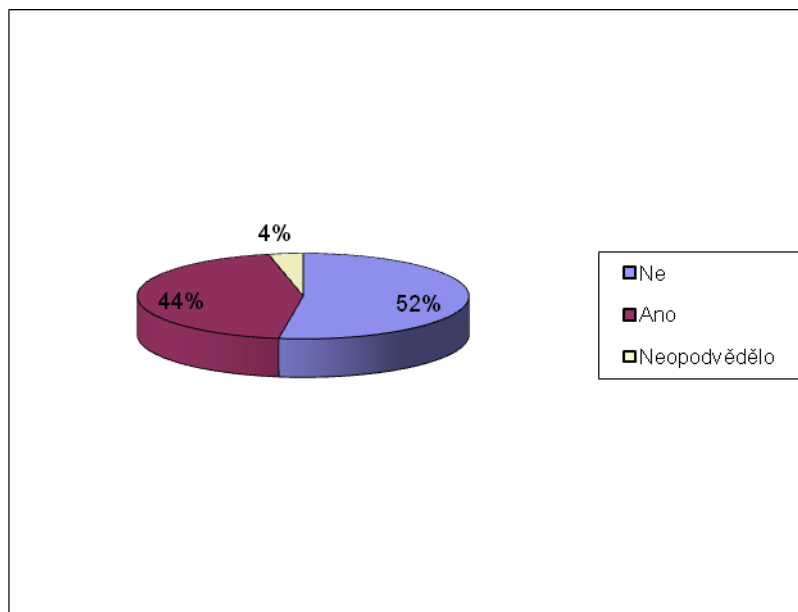
Tabulka 2: Ročníky, v nichž se žáci setkali s finanční gramotností

Ročník	Četnost
1. ročník	11
2. ročník	16
3. ročník	39
4. ročník	8
1. ročník nástavby	10
2. ročník nástavby	2
Neodpovědělo	2

3. *Znáte pojmy „p.m.“, „p.a.“ a RPSN?*

Otázku nezodpovědělo 5 žáků. Odpovědi všech znázorňuje obrázek 7.

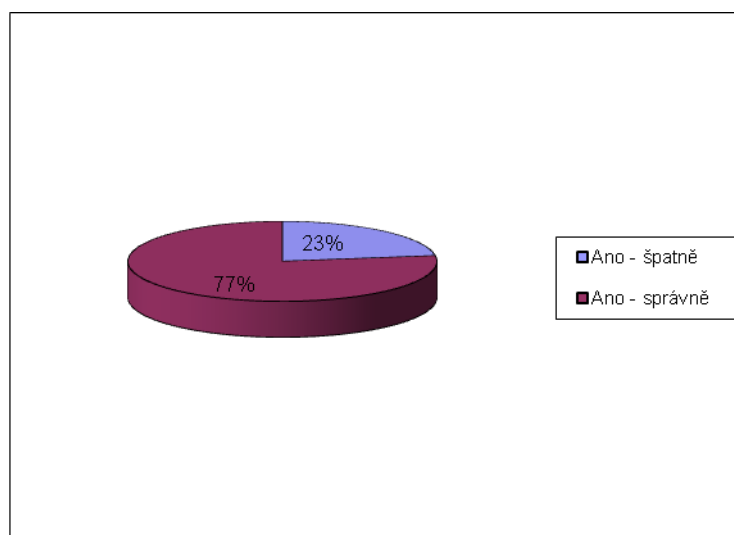

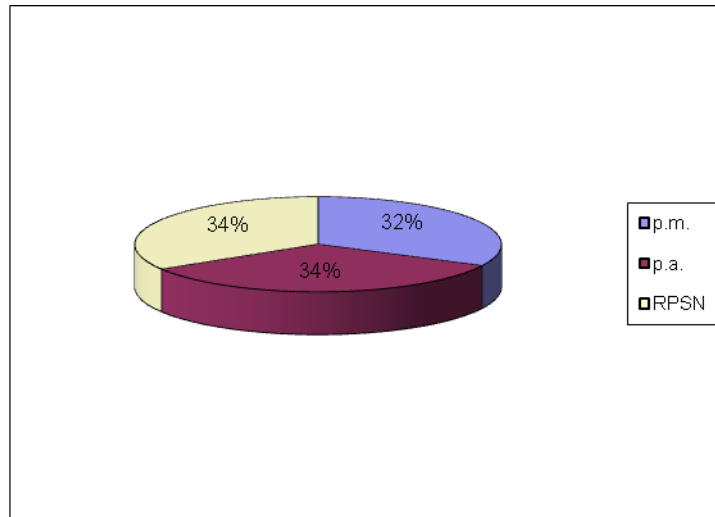
Obrázek 7: Znalost pojmů „p.a.“, „p.m.“ a RPSN

4. Pokud ano: Co znamenají?

Pouze 66 žáků si myslí, že tyto významy zná. Skutečnou znalost upřesňuje obrázek 8. Znalost jednotlivých pojmů znázorňuje obrázek 9.

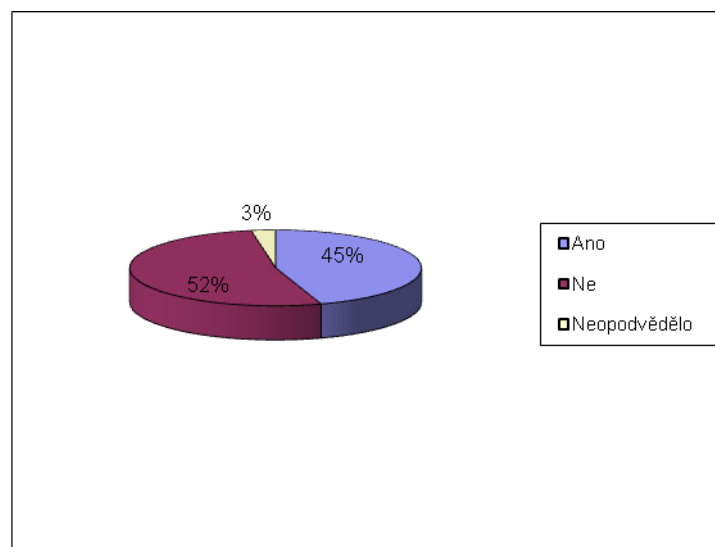
Obrázek 8: Skutečná znalost významů pojmů „p.m.“, „p.a.“ a RPSN

Obrázek 9: Skutečná znalost pojmů „p.m.“, „p.a.“ a RPSN

5. Víte, co znamená pojem „DLUHOVÁ PAST“?

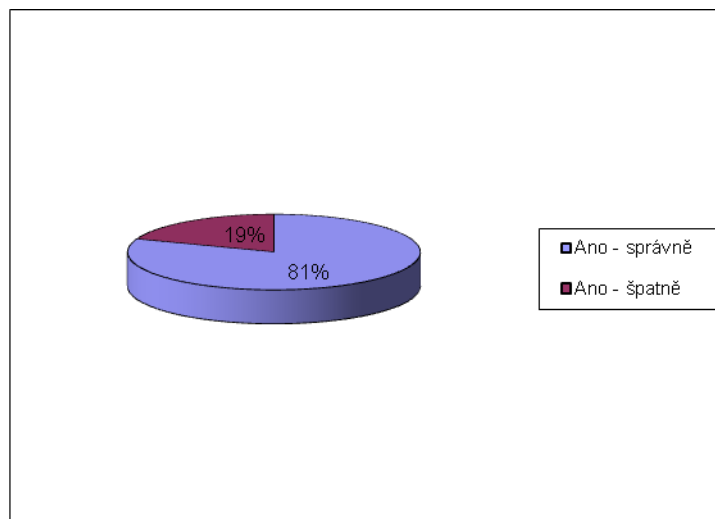
Otázku nezodpověděli 4 žáci. Odpovědi na tuto otázku shrnuje obrázek 10.

Obrázek 10: Znalost pojmu „dluhová past“

6. Pokud ano: Co podle Vás znamená?

Dluhová past se dá obecně vyjádřit jako splácení půjčky půjčkou, což takové zaznívalo jako nejčastější odpověď. Ne všichni dotazovaní se však k definici dluhové pasti svou odpovědí dovedli přiblížit. Jejich odpovědi znázorňuje obrázek 11.

Obrázek 11: Skutečná znalost významu pojmu „dluhová past“

7. *Jakými způsoby se může člověk zadlužit?*

Ač se odpovědi na tuto otázku zdáli různorodé, s podivem se žáci shodli na 18 oblastech, z nichž může jednotlivci vzejít dluh. Shrnuje je tabulka 3.

Tabulka 3: Způsoby, jimiž se dá dle žáků zadlužit

Důvod zadlužení	Četnost	Důvod zadlužení	Četnost
Půjčka	123	Půjčka u známých	8
Automaty	19	Špatná investice	8
Neplacení (půjčka, úrok)	19	Koupě na splátky	7
Lichváři	16	Neplacení (sociálního a zdravotního pojištění)	6
Hazard	13	Nákup na fakturu	6
Drogy / alkohol	11	Neplacení (nájem, energie)	4
Ztráta zaměstnání	11	Rozvod / pozůstalost	2
Koupě zbytečností	10	Náročná operace	1
Snadno a rychle	10		
Bankrot	9	Neodpovědělo	10

8. *Jaký je Váš vztah k penězům?*

Žáci měli možnost zaškrtnout více odpovědí. Jejich odpovědi shrnuje tabulka 4.

Tabulka 4: Vztah k penězům

Vztah k penězům	Četnost
Chodím na brigádu	89
Dostávám od rodičů pravidelné kapesné	73
Dostávám od rodičů, když si řeknu	40
Dostávám od rodičů, když jim řeknu, na co potřebuji	63
Žiji ze studentské půjčky	1
Peníze šetřím	70
Kupuji jen potřebné	66
Utrácím za zbytečnosti	37
Ze svých peněz musím přispívat rodičům	6
Neodpovědělo	3

9. *Jak řešíte nedostatek peněz?*

Žáci opět měli možnost zaškrtnout více odpovědí. Přesto se našly výjimky, kterým mnou nabízený výčet možných odpovědí nestačil a navrhly vlastní možnost odpovědi, a to „Ještě se mi nestalo“. Tabulka 5, která shrnuje odpovědi žáků, je proto o tuto novou možnost rozšířena.

Tabulka 5: Řešení nedostatku peněz

Řešení	Četnost
Neřeším - nějak bylo, nějak bude	73
Jdu za rodiči	85
Požádám kamarády	8
Vezmu si půjčku	3
Ještě se mi nestalo	4

10. *Jaká je výše kreditu / paušálu, který měsíčně platíte?*

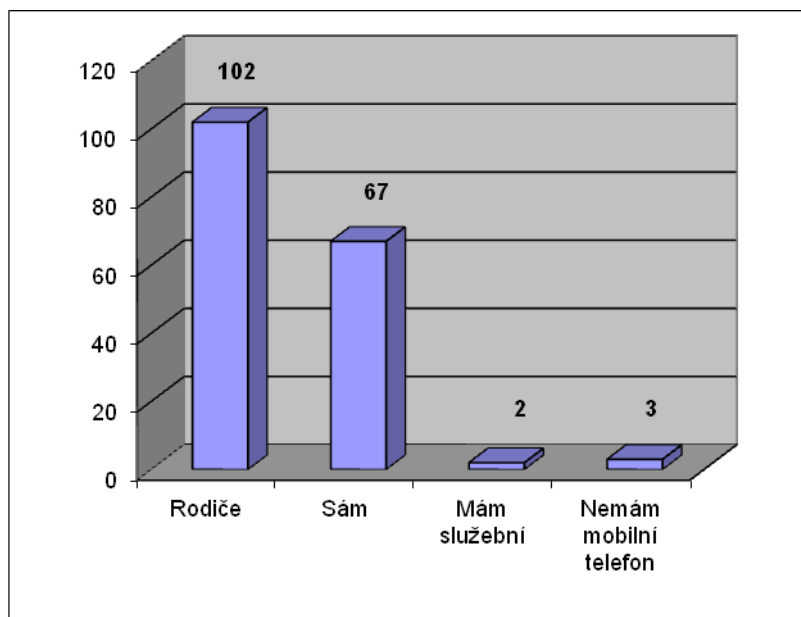
Odpovědi jsou shrnuty v tabulce 6.

Tabulka 6: Výše měsíčního kreditu / paušálu

Výše kreditu / paušálu	Četnost
do 300,- Kč	66
301,- až 500,- Kč	40
501,- až 1000,- Kč	23
1001,- až 1500,- Kč	4
1501,- až 2000,- Kč	-
nad 2000,- Kč	6
Neodpovědělo	10

11. Kdo Vám kredit/paušál platí?

Přestože předchozí otázku 10 žáků nezodpovědělo, zdroj financí na pokrytí nákladů spojených s provozem mobilního telefonu uvedli všichni. Žáci měli opět možnost zaškrtnout více odpovědí. Nejčastější kombinace byla, že se o náklady dělí sami žáci s rodiči. Všechny odpovědi na tuto otázku znázorňuje obrázek 12.

Obrázek 12: Zdroje krytí nákladů spojených s provozem mobilního telefonu

12. Za co utrácíte nejvíc?

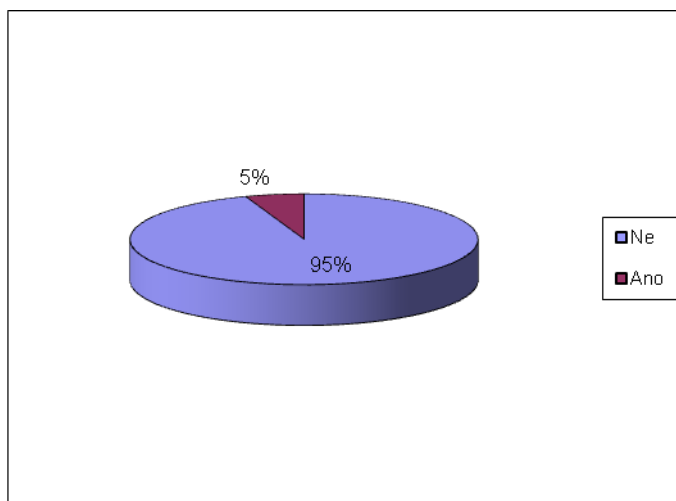
Žáci měli možnost zaškrtnout více odpovědí a v kategorii jiné doplnit výčet věcí, za které nejvíce utrácí. Odpovědi shrnuje tabulka 7.

Tabulka 7: Věci, za které žáci utrácí nejvíce

Odpověď	Četnost
Móda	66
Jídlo	107
Ubytování	15
Telefon / internet	39
Elektronika	9
Jiné:	
Alkohol	15
Tabák	10
Kosmetika	9
Auto	10
Hobby	11
Zábava	12
Drogy	2
Dárky	8
Cestování	1

13. Uvažoval/a jste o studentské půjčce?

Odpovědi jsou shrnuty na obrázku 13.

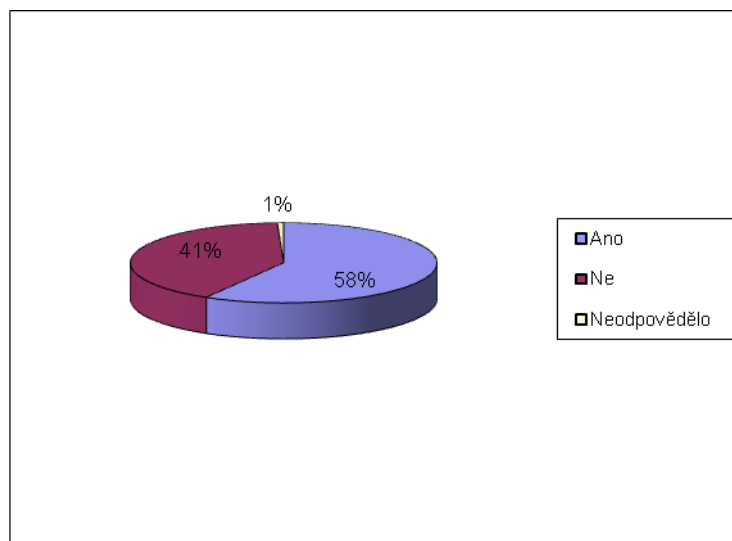
Obrázek 13: Odpovědi žáků, zda uvažovali o studentské půjčce

14. Pokud ano: Na co byste ji použil/a?

O studentské půjčce uvažovalo 8 žáků. Každý z nich uvedl jiný účel, na který by půjčku využil. Zde je jejich výčet: „školné na VŠ, kdyby bylo uzákoněno“, „auto, drogy, prostitutky“, „podnikání“, „splacení dluhu“, „cesta do zahraničí“, „jídlo a vybavení domácnosti“, „pronájem a studium“, „notebook“.

15. Máte vlastní běžný účet?

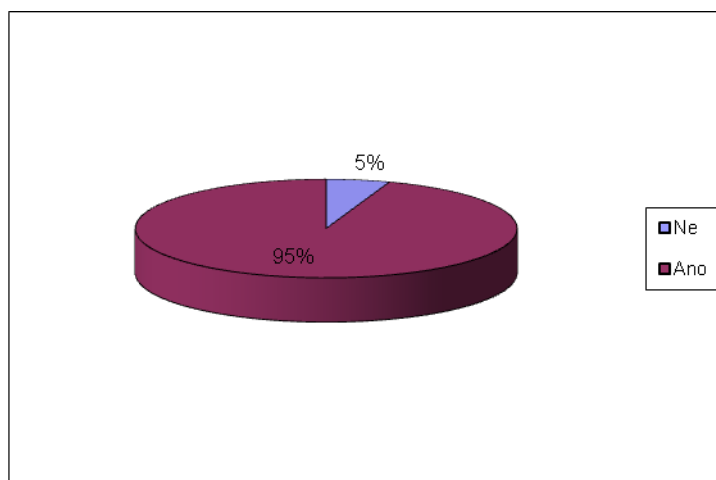
Odpovědi znázorňuje obrázek 14.

Obrázek 14: Odpovědi žáků, zda mají vlastní běžný účet

16. Přemýšlel/a jste, co po ukončení této školy budete dělat?

Odpovědi shrnuje obrázek 15.

Obrázek 15: Odpovědi žáků, zda uvažovali, co budou dělat po ukončení školy

17. Pokud ano: Co po škole plánujete?

Žáci měli možnost zaškrtnout více odpovědí a v kategorii jiné uvést své další plány do budoucna. Odpovědi shrnuje tabulka 8.

Tabulka 8: Plány žáků po ukončení školy

Odpověď	Četnost
Půjdu na další školu	94
Půjdu do práce	49
Zaregistruji se na úřadu práce	1
Půjdu na mateřskou dovolenou	1
Založím si vlastní podnikání	12
Jiné:	
Studium v zahraničí	6
Rekvalifikace	2
Prodej drog	1

18. Z jakých prostředků plánujete svou budoucnost financovat?

Žáci měli možnost zaškrtnout více odpovědí a v kategorii jiné uvést své další plány do budoucna. Odpovědi shrnuje tabulka 9.

Tabulka 9: Prostředky, z nichž žáci plánují financovat svou budoucnost

Odpověď	Četnost
Mám našetřeno	38
Ze spoření	35
Vypomohou mi rodiče	47
Ze mzdy	85
Ze sociálních dávek	3
Z půjčky	3
Jiné	
Výdělečně činný přítel	4
Prodej drog	2
Dědictví	1
Nějak bude	4

Praktické příklady

1) *Martin, 23 let, dostudoval vysokou školu, bydlí u rodičů, ale chce se osamostatnit. Do zaměstnání nastoupí za půl roku a momentálně je registrovaný na úřadu práce, od kterého dostává podporu v nezaměstnanosti 5000,-. Měsíčně utratí 500,- za telefon, 300,- za internet, 2000,- za jídlo, 700,- za oblečení a kosmetiku, 1000,- přispívá rodičům. Ze zbytku financuje své návštěvy kina a posezení s přáteli.*

Zodpovězte následující otázky:

a) *Je jeho osobní rozpočet vyrovnaný?*

Sestavíme-li osobní rozpočet, můžeme dojít k těmto výsledkům:

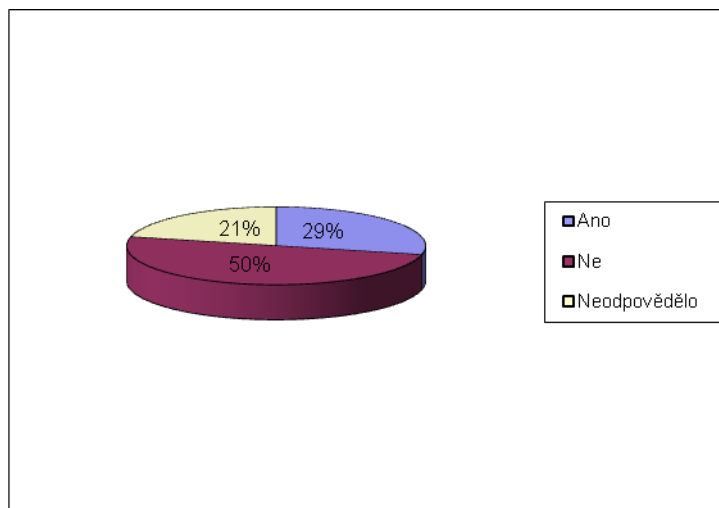
- příjmy jsou vyšší než výdaje = vzniká *přebytek*
- příjmy jsou nižší než výdaje = vzniká *deficit*
- příjmy jsou rovny výdajům = rozpočet je *vyrovnaný*.²³

Sestavíme-li Martinův rozpočet, zjistíme, že na kino a posezení s přáteli mu zbývá 500,-. Praktický příklad předpokládá, že Martin tyto peníze využije beze zbytku. Z toho vyplývá, že *jeho příjmy se rovnají jeho výdajům = rozpočet je vyrovnaný*.

Otázku nezodpovědělo 32 žáků. Odpovědi jsou shrnuty v obrázku 16.

²³ Srov. KLÍNSKÝ, P.: *Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol*, s. 10. ISBN: 978-80-87063-13-2.

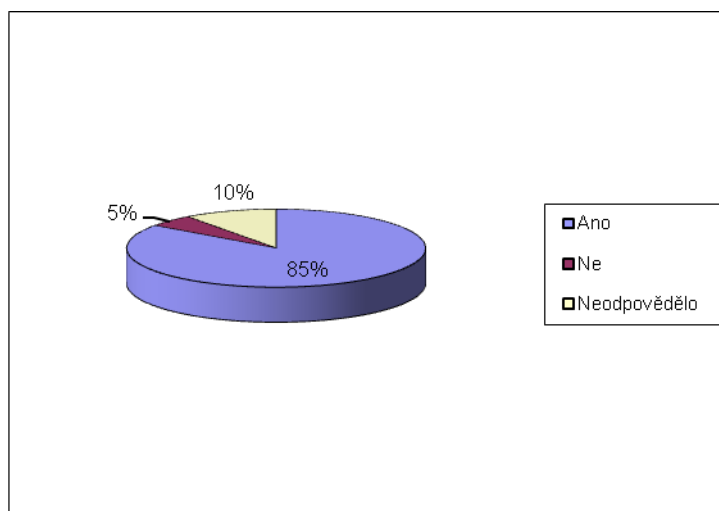

Obrázek 16: Odpovědi žáků, zda je Martinův rozpočet vyrovnaný

b) Pokud se chce osamostatnit, měl by si tvořit finanční rezervu?

Finanční rezerva je třeba vždy, ne jen v případě osamostatnění od rodičů. Z otázky výše víme, že Martinův rozpočet je vyrovnaný, měl by se proto snažit upravit rozpočet tak, aby tvorba finanční rezervy byla možná.

Otázku nezodpovědělo 14 žáků. Odpovědi jsou zachyceny na obrázku 17.

Obrázek 17: Odpovědi žáků, zda by si měl Martin tvořit finanční rezervu

c) Jaké řešení bys mu navrhl/a?

Odpovědi na tuto otázku byly ryze volné, tzn. žáci mohli odpovědět jakkoliv. Odpovědět odmítlo 37 žáků. Žáci uváděli i několik návrhů najednou. Odpovědi shrnuje tabulka 10.

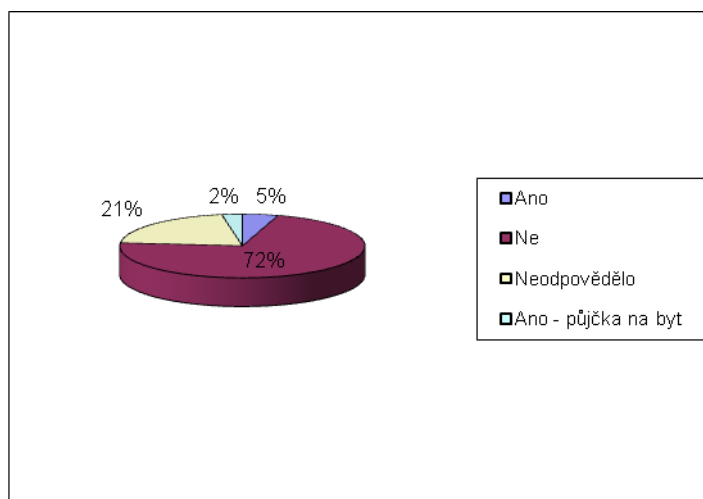
Tabulka 10: Návrhy na řešení Martinovy situace

Odpověď	Četnost
Šetřit	42
Najít si práci / brigádu	50
Dohodnout se s rodiči na větším příspěvku s tím, že u nich bude jíst a nebude muset tolik utrácet za jídlo	5
Nic neměnit a počkat, dokud nenastoupí do práce	8
Šetřit na kosmetice	5
Nechodit do kina a posedět s přáteli	10
Šetřit na mobilním telefonu	14
Snížit výdaje za jídlo	10
Vzít si půjčku	2
Utrácej co můžeš!	3
Odjet do ciziny	3
Neodpovědělo	37

d) Doporučil/a bys mu půjčku?

V situaci, kdy je Martinův rozpočet vyrovnaný, není půjčka tím nejlepším řešením. Neměl by ji z čeho splácet. V případě, že se mu podaří vytvořit odpovídající finanční rezervu (cca 2 – 3 splátky případné půjčky), by byla půjčka možná.

Otázku odmítlo zodpovědět 31 žáků. Někteří žáci uvedli ještě jednu možnou variantu „ano – v případě půjčky na byt“. Všechny odpovědi shrnuje obrázek 18.

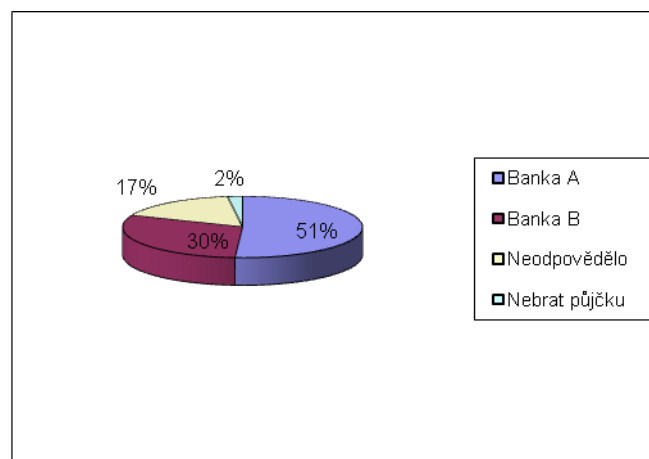
Obrázek 18: Odpovědi žáků, zda by Martinovi doporučili půjčku

2) *Martin se rozhodl vzít si půjčku 50.000,- Kč. Prozkoumal nabídky bank a vybral dvě dle jeho mínění nejlepší možnosti. Kterou bys mu doporučil/a?*

Banka A: 5 % p.a. (roční sazba) s dobou splatnosti 3 roky.

Banka B: 5 % RPSN (roční průměrná sazba nákladů) s dobou splatnosti 3 roky.

Znalost pojmů je pro odpověď na tuto otázku klíčová. V RPSN jsou obsaženy všechny platby (úrok, poplatky) spojené s půjčkou. Proto je nabídka Banky B výhodnější než nabídka Banky A. Za povšimnutí stojí, že mnozí žáci, kteří v předchozích otázkách zvládli definovat základní pojmy, v této otázce chybovali. Odpověď nevedlo 25 žáků. Někteří žáci uvedli vlastní odpověď „nebrat půjčku“. Odpovědi všech shrnuje obrázek 19.

Obrázek 19: Odpovědi žáků, kterou banku by Martinovi doporučili

5.1 Diskuse

Zjišťující otázky, zda se žáci setkali s finanční gramotností, případně v jakém předmětu či ročníku, nelze zhodnotit. Školy nebyly ochotny poskytnout své vzdělávací programy. Rozsah a náplň výuky jsem proto nemohla zjistit. Je tedy zcela jen na žácích, rozpoznají-li finanční gramotnost, či jestli vůbec vědí, co to finanční gramotnost je.

Znalost pojmů „p. m.“, „p. a.“ a RPSN spadá nejen do problematiky finanční gramotnosti, ale také do všeobecného vzdělání. Bez této znalosti se není možné pohybovat ve světě finančnictví. Pouze uvědomujeme-li si možná rizika skrytá za těmito písmeny, můžeme se účinně bránit a ochránit sebe i svou rodinu před finančními problémy. Z odpovědí žáků je zřejmé, že si toto riziko neuvědomují.

Znalost pojmu „dluhová past“ je mezi žáky jen nepatrně více rozšířena než znalost pojmů předešlých, a to i přesto že dluhová problematika je novodobým fenoménem. Paradoxem je, že žáci si své znalosti ani neuvědomují. Mnozí na dotaz „Znáte pojem dluhová past?“ odpověděli záporně, a přesto v následující otázce „Jakými způsoby se může člověk zadlužit?“ uvedli přesnou definici dluhové pasti. Ta jim však nemohla být započítána. Nejčastější příčina zadlužení byla uváděna půjčka (úvěr, hypotéka).

Z výsledných odpovědí na otázku týkající se vztahu k penězům je zřejmé, že dotazovaní položku svých příjmů nenechávají jen na rodičích, ale snaží se svůj rozpočet vylepšit i příjmy z brigád. Získané peníze se pak snaží šetřit a s rozmyslem utrácet jen za potřebné věci. S nedostatkem peněz si většinou nedělají „těžkou hlavu“ a v případě nouze vyhledají pomoc rodičů. To svědčí o mírné lehkomyšlnosti a neschopnosti myslet na budoucnost (tvorba finančních rezerv).

Nejběžnější výdaj v dnešní době je spojen s provozem mobilního telefonu. Odpovědi žáků svědčí o přijetí určité zodpovědnosti za tento výdaj. Mnozí si ho hradí sami nebo na něj přispívají rodičům. Z výzkumu vyplývá, že čím vyšší tento výdaj je, tím nižší je ochota rodičů jej hradit, což může působit velmi výchovně.

Odpovědi na otázku „Za co nejvíce utrácíte?“ postihly snad všechny oblasti lidského života. Žáci v drtivé většině bydlí u svých rodičů, proto nemusí řešit výdaje za ubytování a většinu své hotovosti investují do jídla. Protože dotazník vyplňovali plnoletí žáci, na předních místech se umístili i alkohol, tabák a náklady spojené s provozem osobního automobilu.

Soužití s rodiči žákům poskytuje stálé příjmy na pokrytí jejich osobních výloh i výloh na studium. Proto pouze výjimky někdy uvažovaly o studentské půjčce. Z odpovědí není jisté, zda si dotazovaní uvědomují handicap, s nímž by vstupovali do světa dospělých. V případě zavedení školného na VŠ by většina studentů neměla jinou možnost než studentských půjček využít.

Vlastnictví běžného účtu již v dospívání je dobrá „škola života“. Teenageři si mohou vyzkoušet, jaké to je, žít z vlastní „kasy“. Uvědomí si také, že ne všechny peníze, které na účet vloží, si mohou později vybrat, ale že musí počítat i s poplatky. V tomto zkušebním období fungují rodiče jako určitá pojistka, kdyby se dotyčnému hospodaření nedařilo. Téměř 50 % dotázaných běžný účet nevlastní a zůstává ochuzeno o první kontakt se světem finančnictví.

U končících ročníků je dotaz týkající se budoucnosti na správném místě. Drtivá většina má o své budoucnosti jasno. Plány se týkají dalšího vzdělání a zapojení do pracovního procesu. Otázku financí pak řeší pomocí od rodičů, úspory či budoucí mzda.

Praktické příklady dokazují, že žáci nejsou schopni vědomosti získané ve škole aplikovat na běžný život. Sestavení osobního rozpočtu a jeho modifikace by mělo patřit k základním znalostem.

Závěr

Tato práce si kladla za cíl informovat o několika možných aspektech, jež nás mohou, ale taky nemusí dovést do dluhové pasti. Zejména mladí lidé se dají snadno ovlivnit, a proto by se neměl podceňovat ani vliv jejich sociálního okolí, ani vliv reklam, kterým se všichni smějeme, ale v koutku duše si říkáme, co když zrovna tohle je to pravé, co skutečně zabere.

Stát po dlouhém váhání začal brát hrozbu finanční pasti vážně a „vyrazil do protiútoků“ v podobě kurikulární reformy a zavedení výuky finanční gramotnosti jak na základních a středních školách, tak i v rámci celoživotního vzdělávání, na které je v poslední době kladen velký důraz. Standardy finanční gramotnosti vytvořené meziřesortní pracovní skupinou jsou jedním z hlavních dokumentů kurikulární reformy. Na jejich zpracování do školních vzdělávacích programů (ŠVP) dohlíží Národní ústav odborného vzdělávání. Výsledky analýzy zpracovanosti z roku 2010 jsou vesměs pozitivní. Školám nedělá větší problémy zpracovat Standardy do svých ŠVP.

Ministerstvo financí dalo podnět již k dvěma průzkumům veřejného mínění na téma finanční gramotnosti dospělé populace, a to v letech 2007 a 2010. První průzkum zkoumal subjektivní vnímání úrovně finanční gramotnosti každého jednotlivého občana, druhý průzkum sbíral informace o konkrétních znalostech z dané problematiky. Výsledky dávají tušit, že úroveň finanční gramotnosti dospělé populace v ČR rok od roku stoupá.

Svou vlastní sondu jsem vedla do vědomostí, či možná nevědomostí, studentů končících ročníků ekonomicky zaměřených oborů (Ekonomické lyceum, Obchodní akademie, Podnikání – nastavbové studium a Hotelnictví) v Českých Budějovicích. Cílem průzkumu bylo zjistit, nakolik jsou žáci finančně gramotní, jaký mají vztah k penězům, jak s nimi nakládají a do jaké míry jsou schopni aplikovat znalosti získané ve škole na běžný život.

Výzkum dokázal, že potřeba „vlastnit“ peníze, vede mnohé studenty k vyhledávání různých brigád a krátkodobých prací. Finanční trh si „oťukávají“ prostřednictvím studentského účtu v bance, kde rodiče fungují jako pojistka, kdyby se hospodaření s hotovostí nezdařilo. Základní pojmy studenti znají jen okrajově, nebo je neumí pojmenovat. Řešení praktických příkladů pak většině z nich činilo větší či menší potíže.

Výsledky výzkumu by se daly více zobecnit, zúčastnilo by se výzkumu více žáků z rozdílných oborů. Samozřejmě by se muselo dbát na reprezentativnost testovaného vzorku.

Na závěr si dovoluji vyslovit přání, aby si mladí lidé uvědomili, co na ně čeká za hranicí působnosti rodičů. Ze svých chyb se budou zodpovídat jen sami sobě. Doufám, že dobře využijí čas, kdy se ještě mohou učit a až přijde na „lámání chleba“, že obstojí.

Použité zdroje

Literatura

FIALOVÁ, H.; FIALA, J.: *Malý ekonomický slovník s výkladem pojmů v češtině i angličtině*, 1. vydání, Praha: A plus, 2006, 271 s. ISBN 80-902514-8-X.

KLÍNSKÝ, P.: *Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol*, Praha: Národní ústav odborného vzdělání, 2008. ISBN: 978-80-87063-13-2.

KOMÁRKOVÁ, R.; RYMEŠ, M.; VYSEKALOVÁ, J.: *Psychologie trhu*, 1. vydání, Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-632-3.

PETRÁŠKOVÁ V.; HORVÁTHOVÁ, Z.: *Vybrané kapitoly z finanční gramotnosti*, 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2010. ISBN: 978-80-7394-233-5.

RATHOUSKÁ GRMELOVÁ, E. A KOL.: *Finanční gramotnost – Analýza zapracování finanční gramotnosti do ŠVP středních odborných škol*, Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-87063-32-3.

REVENDA, Z.: *Peněžní ekonomie a bankovníctví*, 4. vydání, Praha: Management Press, 2005, 627 s. ISBN 80-7261-132-1.

SLÁMOVÁ, H.: *Nabídka kreditních karet na českém trhu*, [Bakalářská práce], České Budějovice, 2008.

VYBÍHAL, V. a kol.: *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*, 2. Aktualizované vydání, Praha: COFET, 2011, 416 s. ISBN 978-80-9043-96-1-0.

VYSEKALOVÁ, J. a kolektiv: *Psychologie reklamy*, 3. rozšířené a aktualizované vydání, Praha: Grada, 2007, 296 s. ISBN: 978-80-247-2196-5.

VYSEKALOVÁ, J.: *Psychologie spotřebitele – Jak zákazníci nakupují*, 1. vydání, Praha: Grada, 2004, 284 s. ISBN 80-247-0393-9.

VYSEKALOVÁ, J.; MIKEŠ, J.: *Reklama – Jak dělat reklamu*, 3. aktualizované a doplněné vydání, Praha: Grada, 2010, 208 s. ISBN: 978-80-247-3492-7.

Internetové zdroje

ASOCIACE OBČANSKÝCH PORADEN, *Rizika půjček*, [online], [citováno 15. 3. 2011].

Dostupné na <<http://dluhy.obcanskeporadny.cz/index.php/clanky/34-clanky/77-rizika-pjek>>

CVACH, R., JANDOVÁ, R.: *Kurikulární reforma*, [online], [citováno 5. 3. 2012]. Dostupné na: <<http://www.pf.jcu.cz/research/svp/rvp-kr.php>>.

FINANČNÍ GRAMOTNOST, *Slovník výrazů*, [online], [citováno 14. 3. 2011]. Dostupné na <<http://www.financnigramotnost.eu/stranka/clanky-a-informace/slovník-vyrazu/12/>>.

IPSOS - Co děláme - Brand Power - *Typologie spotřebitelů*, [online], [citováno 15. 3. 2012]. Dostupné na: <<http://www.ipsos.cz/typologie-spotrebitelu>>.

MINISTERSTVO FINANCÍ, *Výzkumy k finanční gramotnosti*, [online], [citováno 10. 2. 2012]. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_finvzd_vyzkum_gramot.html>.

MINISTERSTVO FINANCÍ, *Závěrečná zpráva z výzkumu – plné znění (STEM/MARK, 2007)*, [online], [citováno 10. 2. 2012]. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyzkum_Financni_gramotnost_2007_STEM_pdf.pdf>.

MINISTERSTVO FINANCÍ, *Závěrečná zpráva z výzkumu – plné znění (STEM/MARK, 2010)*, [online], [citováno 10. 2. 2012]. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT_-_PPT_zaverecna_zprava_mereni_FG_-_plne_zneni.pdf>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 63 – 41 – M/01 Ekonomika a podnikání*, [online], [citováno 16. 3. 2011].

Dostupné na <<http://zpd.nuov.cz/OboryLaM/RVP6341M01.pdf>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, *Školská reforma, Nejčastější dotazy* [online], [citováno 10. 2. 2012]. Dostupné na:

<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/dotazy>>.

NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, *Vzdělávací programy*, [online], [citováno 12. 2. 2012].

Dostupné na: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

SPOLEČNÝ DOKUMENT – MF, MPO, MŠMT, *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*, aktualizovaná verze prosinec 2007, [online], [citováno 16. 3. 2011].

Dostupné na <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SBFG_25_326-07_.pdf>.

ZÁKON č. 40/1995 Sb. (O regulaci reklamy), znění před novelou provedenou zákonem č. 138/2002 Sb., §1, odstavec 1, [online] citováno 5. 3. 2012.

Dostupné na: <<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/40-95.htm>>.

ZÁKON č. 40/1995 Sb. (O regulaci reklamy), znění po novele provedené zákonem č. 138/2002 Sb., §1, odstavec 1, [online] citováno 5. 3. 2012.

Dostupné na: <<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/40-95.htm>>.

Datové zdroje

DVOŘÁKOVÁ Z.; STRÍTESKÝ M.: *Finanční gramotnost jako prevence předlužení občana*, [CD-ROM], Praha: Vysoká škola ekonomická, 14. ledna 2010.

ISBN: 978-80-245-1633-2.

Seznam příloh

Příloha 1 – Slovníček pojmů

Příloha 2 – Nejčastěji užívané druhy půjček

Příloha 3 – Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání

Příloha 4 – Dotazník

Příloha 1 – Slovníček pojmů

Dluh – Závazek vůči věřiteli, který poskytl dlužníkovi úvěr v peněžní nebo věcné formě. Věřiteli tím vzniká pohledávka za dlužníkem. V dlužnickově bilanci tvoří dluh položku na straně pasiv.

Druhy dluhů: veřejné (vládní), podnikové, bankovní, dluhy domácností.²⁴

Půjčka – Smluvně ošetřený právní vztah mezi věřitelem a dlužníkem. Věřitel poskytne peněžní prostředky nebo zboží na určitou dobu a za určitých podmínek stanovených ve smlouvě. Dlužník je povinen zapůjčené peníze či zboží po smluvní době vrátit věřiteli včetně úroku za půjčku.²⁵

Úvěr – a) Směnný akt rozložený v čase na dvě složky – převod zboží a převod platby.
b) Poskytnutí peněžní částky věřitelem dlužníkovi, který se zaváže vrátit půjčenou částku i s úroky.

Dělení úroků z různých hledisek:

- 1) Podle *délky splatnosti*: krátkodobé, dlouhodobé, střednědobé;
- 2) Podle *věřitele*, který úvěr poskytuje: obchodní, bankovní, státní, mezivládní;
- 3) Podle *účelu*, na který se poskytují: investiční, provozní, na zásoby, na pohledávky;
- 4) Podle *zástavy*, která se vyžaduje: hypoteční (zástava = nemovitý majetek), lombardní (zástava = movitý majetek, např. cenné papíry)
- 5) *Úvěrové karty* – zvláštní typ úvěru pro spotřebitele.²⁶

Úvěrová karta – Kreditní karta.²⁷ Plastická karta s údaji o majiteli karty umožňující nákup zboží na úvěr.

Druhy úvěrových karet:

- a) karty *podnikové* – zaměstnavatel dlužníka provádí platbu srážkou ze mzdy;

---

²⁴ FIALOVÁ, H.; FIALA, J.: *Malý ekonomický slovník s výkladem pojmů v češtině i angličtině*, str. 58. ISBN 80-902514-8-X.

²⁵ Srov. Tamtéž, str. 206.

²⁶ Srov. Tamtéž, str. 252.

²⁷ Podrobněji v SLÁMOVÁ, H.: *Nabídka kreditních karet na českém trhu*, [Bakalářská práce], České Budějovice, 2008.

- b) karty *bankovní* – banka dlužnou částku převede z běžného účtu klienta;
- c) karty *cestovní*.

Úvěrové karty umožňují platbu po telefonu i výběr hotovosti z bankomatu, jsou však omezeny limitem a za jejich používání je nutno platit úrok jako za jakýkoli krátkodobý úvěr. Pro obchodníky a podnikatele je majitel úvěrové karty důvěryhodnější, protože úvěrová karta je považována za důkaz stálého zaměstnání či vlastnictví bankovního konta. Mezi nejznámější úvěrové karty patří: American Express Card, Visa Card a Eurocard. Opakem kreditních karet jsou karty debetní, jejichž pomocí lze vybrat hotovost v bankomatu, či zaplatit nákup z peněz uložených na běžném účtu.²⁸

Úrok – Odměna věřiteli, kterou dlužník platí za poskytnutí úvěru. *Úroková sazba* je procentní vyjádření částky, kterou tvoří úrok ze zapůjčeného kapitálu. Výše úrokové sazby se mění v závislosti na délce splatnosti. Dlouhodobé úvěry bývají úrokovány větší úrokovou sazbou než krátkodobé. Věřitel je nucen do dlouhodobých úvěrů započítávat i riziko nesplacení půjčky a také dlouhé období snížení své likvidity. *Úroková míra* udává, jaká je průměrná hodnota úrokových sazeb stejných či podobných druhů úvěru na trhu. Z ekonomického hlediska rozlišujeme *nominální úrokovou míru* (pevně stanovené procento úroku) a *reálnou úrokovou míru* (nominální úroková míra snížená o míru inflace). Kladná inflace zachovává kupní sílu vkladů v bance. Záporná inflace kupní sílu vkladů snižuje.²⁹

Per annum (p. a.) – „Za rok. Například úroková míra 10 % p. a. znamená úrokový výnos z dané částky ve výši 10 % za rok a připisuje se po uplynutí jednoho roku.“³⁰

Per mensem (p. m.) – Za měsíc.

Roční procentní sazba nákladů (RPSN) – Procentní vyjádření výše všech nákladů spojených se spotřebitelským úvěrem (úrok, poplatek za poskytnutí úvěru, vedení účtu a

---

²⁸ Srov. FIALOVÁ, H.; FIALA, J.: *Malý ekonomický slovník s výkladem pojmů v češtině i angličtině*, str. 253.

²⁹ Srov. Tamtéž, str. 251.

³⁰ Tamtéž, str. 185.

další výdaje). Obecně platí, že RPSN je při výběru úvěru směrodatnější než běžně uváděný úrok právě proto, že zahrnuje všechny náklady úvěru.³¹

Rozpočet – „Obecně odhad nákladů (výdajů) na určitou akci nebo dobu.“³²

Dlužník – Přijal úvěr. Zavazuje se splatit poskytnutý úvěr včetně úroků (pokud se nejedná o bezúročný úvěr). Dlužníkem se může stát jak fyzická, tak i právnická osoba.³³

Věřitel – Poskytl úvěr. Očekává splacení půjčené částky navýšené o úroky.³⁴

Insolventnost – Stav, kdy dlužník není schopen plnit své závazky. Ocitá se v tzv. platební neschopnosti. Příčiny insolvence: předlužení, časový nesoulad mezi příjmy a výdaji, potíže s inkasem vlastních pohledávek (tzv. druhotná platební neschopnost). V případě dlouhodobé insolventnosti může dojít k právním krokům, jež budou mít za následek úpadek či dohodu o vyrovnání dluhů.³⁵

Dluhová past (dluhová spirála) – Stav neuváženého zadlužování, kdy dochází k neschopnosti splácet náležitě závazky, což je řešeno další půjčkou ze strany dlužníka (tzv. vytloukání klínu klínem). Toto řešení je sice lákavé, avšak z dlouhodobého hlediska může mít nedozírné následky a mnohdy končí exekucním řízením či osobním bankrotem.³⁶

---

³¹ Srov. FIALOVÁ, H.; FIALA, J.: *Malý ekonomický slovník s výkladem pojmů v češtině i angličtině*, str. 214.

³² Tamtéž, str. 217.

³³ Srov. Tamtéž, str. 60.

³⁴ Srov. Tamtéž, str. 256.

³⁵ Srov. Tamtéž, str. 111.

³⁶ FINANČNÍ GRAMOTNOST, *Slovník výrazů*, [online], [citováno 14. 3. 2011]. Dostupné na <<http://www.financnigramotnost.eu/stranka/clanky-a-informace/slovník-vyrazu/12/>>.

Příloha 2 – Nejčastěji využívané druhy půjček

- *Kontokorent* – nabízejí banky k běžným účtům. Umožňují čerpat vyšší hotovost, než se na účtu nachází. Úroková sazba je sice vyšší než u spotřebitelského úvěru, avšak dluh je splácen jakýmkoliv přísunem peněz na účet. V takovém případě se úvěr obnoví a je možno ho znovu čerpat. Nejpozději do jednoho roku od počátku čerpání kontokorentu je nutno dlužnou částku zcela splatit (na účtu musí být minimálně 0,- Kč). Poté je možné znovu čerpat úvěr. Kontokorent je možno chápat jako rezervu pro případ nouze, proto se nedoporučuje využívat jej na velké jednorázové výdaje. Velké riziko je též mít více účtů v kontokorentu u různých bank.³⁷
- *Kreditní karty* – Viz. výše. Typická je úroková sazba okolo 20 %. Vhodné pro menší nákupy s využitím bezúročného období. Nedoporučuje se pro výběry z bankomatu ani velké jednorázové výdaje. Velikým rizikem je splácení jedné kreditní karty jinou.³⁸
- *Splátkový prodej* – Je poskytován přímo v obchodech, avšak s vysokou úrokovou sazbou (20 – 30 %). Lze využít i zvýhodněných akcí prodeje bez navýšení. Doporučuje se pro větší izolované výdaje (vybavení domácnosti). Je však důležité nepodceňovat časté využívání splátkového prodeje, odkládání splátek či jejich minimalizace pod únosnou míru (nebezpečí dluhové pasti).³⁹
- *Hotovostní neúčelový úvěr* – nejčastější typ úvěru pro svou dostupnost (nabízejí jej jak bankovní tak i nebankovní instituce) a pro své využití (neúčelový – nemusí se dokládat, na co bude využit). Zápor je vysoká úroková sazba. Je proto nutné předem rozvážit kolik, na jak dlouho a za jakým účelem si chce klient půjčit. Tento typ úvěru není vhodný pro nákup zboží s krátkodobou hodnotou nebo dobou využitelnosti, případně jako splátku jiných dluhů.⁴⁰
- *Finanční leasing* – zpravidla využíván při koupi auta. Nízká úroková sazba je garantována při koupi nového auta. Bonusem při využití leasingu může být

---

³⁷ Srov. ASOCIACE OBČANSKÝCH PORADEN, *Rizika půjček*, [online], [citováno 15. 3. 2011]. Dostupné na <<http://dluhy.obcanskeporadny.cz/index.php/clanky/34-clanky/77-rizika-pjek>>

³⁸ Srov. Tamtéž.

³⁹ Srov. Tamtéž.

⁴⁰ Srov. Tamtéž.

levnější pojištění nebo ještě nižší či dokonce nulová úroková sazba. Použití leasingu na koupi staršího auta se nedoporučuje, životnost auta je kratší, riziko poruch a úroková sazba jsou vyšší. Problém je i fakt, že auto je majetkem leasingové společnosti, dokud nový majitel nesplatí veškeré závazky. Při splácení může dojít k zabavení vozu a již splacené peníze se nevrací. Taktéž předčasné splacení bývá sankcionováno.⁴¹

- *Hypotéka* – využívána při zajišťování bydlení. Charakteristická je výše půjčené částky, nízká úroková sazba a dlouhodobá splatnost. Pro zajištění bydlení pro rodinu je hypotéka velmi vhodná. Rodina však musí počítat s dlouhodobým vysokým zatížením rodinného rozpočtu. Pokud má daná rodina s kupovanou nemovitostí pouze krátkodobé plány, hypotéka není vhodná. Výši hypotéky i dobu její splatnosti je třeba náležitě uvážit. Předčasné splacení může být sankcionováno a také přerušování splácení je velmi rizikové.⁴²

---

⁴¹ Srov. ASOCIACE OBČANSKÝCH PORADEN, *Rizika půjček*, [online], [citováno 15. 3. 2011]. Dostupné na <<http://dluhy.obcanskeporadny.cz/index.php/clanky/34-clanky/77-rizika-pjek>>.

⁴² Srov. Tamtéž.

Příloha 3 – Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání

Peníze	
Obsah	Výsledky
- placení (v tuzemské i zahraniční měně)	- používá nejběžnější platební nástroje, smění peníze za použití kursovní listku
- tvorba ceny	- stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH - vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa, období... - rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH...) a klamavé nabídky
- inflace	- vysvětlí podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva, vklady a úvěry, dlouhodobé finanční plánování a uvede příklady, jak se důsledkům inflace bránit
Hospodaření domácností	
Obsah	Výsledky
- rozpočet domácnosti	- rozliší pravidelné a nepravidelné příjmy a výdaje a na základě toho sestaví rozpočet domácnosti - navrhne jak řešit schodkový rozpočet a jak naložit s přebytkovým rozpočtem domácnosti
Finanční produkty	
Obsah	Výsledky
- přebytek finančních prostředků	- navrhne způsoby, jak využít volné finanční prostředky (spoření, produkty se státním příspěvkem, cenné papíry, nemovitosti...) - vybere nejvýhodnější produkt pro investování volných finančních prostředků a vysvětlí proč
- nedostatek finančních prostředků	- vybere nejvýhodnější úvěrový produkt s ohledem na své potřeby a zdůvodní svou volbu - posoudí způsoby zajištění úvěru a vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení - vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN
- pojištění	- vybere nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby
Práva spotřebitele	
Obsah	Výsledky
- předpisy na ochranu spotřebitele	- na příkladu vysvětlí jak uplatňovat práva spotřebitele (při nákupu zboží a služeb včetně produktů finančního trhu)
- obsah smluv	- na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy včetně jejích všeobecných podmínek

Příloha 4 - Dotazník

Dobrý den,

do rukou se Vám dostal dotazník, o jehož vyplnění Vás tímto žádám. Jmenuji se Hana Slámová a studuji na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Otázky obsažené v dotazníku se zabývají dluhovou problematikou a finanční gramotností. Výsledky budou uveřejněny v mé bakalářské práci. Vyplnění dotazníku je velmi snadné a nemělo by Vám zabrat více než 10 – 15 minut. Vámi zvolenou odpověď zakřížkujte či jinak označte. Pokud by Vaše odpověď byla odlišná od připravených odpovědí, jsou k dispozici volné řádky, kde se můžete volně vyjádřit.

Děkuji za Vaši spolupráci i čas, který vyplnění dotazníku věnujete.

1) Setkal/a jste se v nějakém předmětu s „finanční gramotností“?

ano

ne

2) Pokud ano: V jakém předmětu a v jakém ročníku?

Předmět

.....
.....

Ročník

.....
.....

3) Znáte pojmy „p.m.“, „p.a.“ a RPSN?

ano

ne

4) Pokud ano: Co znamenají?

p.m. ....

p.a. ....

RPSN. ....

5) Víte, co znamená pojem „DLUHOVÁ PAST“?

ano

ne

6) Pokud ano: Co podle Vás znamená?

.....
.....
.....
.....

7) Jakými způsoby se může člověk zadlužit?

.....
.....
.....
.....
.....

8) Jaký je Váš vztah k penězům? (možno zaškrtnout více odpovědí)

chodím na brigádu

dostávám od rodičů pravidelné kapesné

dostávám od rodičů, když si řeknu

dostávám od rodičů, když jim řeknu, na co potřebuji

žiji ze studentské půjčky

peníze šetřím

kupuji jen potřebné

utrácím za zbytečnosti

ze svých peněz musím přispívat rodičům

9) Jak řešíte nedostatek peněz? (možno zaškrtnout více odpovědí)

- neřeším – nějak bylo, nějak bude
- jdu za rodiči
- požádám kamarády
- vezmu si půjčku

10) Jaká je výše kreditu / paušálu, který měsíčně platíte?

- do 300,- Kč
- 301,- až 500,- Kč
- 501,- až 1000,- Kč
- 1001,- až 1500,- Kč
- 1501,- až 2000,- Kč
- více než 2000,- Kč

11) Kdo Vám kredit/paušál platí? (možno zaškrtnout více odpovědí)

- rodiče
- sám
- mám služební
- nemám mobilní telefon

12) Za co utrácíte nejvíc? (možno zaškrtnout více odpovědí)

- móda
- jídlo
- ubytování
- telefon (internet)
- elektronika
- jiné – vypište

.....

.....

.....

.....

13) Uvažoval/a jste o studentské půjčce?

- ano
- ne

14) Pokud ano: Na co byste ji použil/a?

.....
.....
.....
.....

15) Máte vlastní běžný účet?

ano

ne

16) Přemýšlel/a jste, co po ukončení této školy budete dělat?

ano

ne

17) Pokud ano: Co po škole plánujete? (možno zaškrtnout více odpovědí)

půjdu na další školu

půjdu do práce

zaregistruji se na úřadu práce

půjdu na mateřskou dovolenou

založím si vlastní podnikání

jiný plán (jaký?)

.....
.....
.....
.....
.....

18) Z jakých prostředků plánujete svou budoucnost financovat? (možno zaškrtnout více odpovědí)

- mám našetřeno
- ze spoření
- vypomohou mi rodiče
- ze mzdy
- ze sociálních dávek
- z půjčky
- jinak (jak?)

.....

.....

.....

.....

.....

Praktické příklady

- 1) Martin, 23 let, dostudoval vysokou školu, bydlí u rodičů, ale chce se osamostatnit. Do zaměstnání nastoupí za půl roku a momentálně je registrovaný na úřadu práce, od kterého dostává podporu v nezaměstnanosti 5000,-. Měsíčně utratí 500,- za telefon, 300,- za internet, 2000,- za jídlo, 700,- za oblečení a kosmetiku, 1000,- přispívá rodičům. Ze zbytku financuje své návštěvy kina a posezení s přáteli.

Zodpovězte následující otázky:

- a) Je jeho osobní rozpočet vyrovnaný?
- b) Pokud se chce osamostatnit, měl by si tvořit finanční rezervu?
- c) Jaké řešení bys mu navrhl/a?
- d) Doporučil/a bys mu půjčku?

- 2) Martin se rozhodl vzít si půjčku 50.000,- Kč. Prozkoumal nabídky bank a vybral 2 dle jeho mínění nejlepší možnosti. Kterou by jsi mu doporučil/a?

Banka A: 5 % p.a. (roční sazba) s dobou splatnosti 3 roky.

Banka B: 5 % RPSN (roční průměrná sazba nákladů) s dobou splatnosti 3 roky.

Děkuji za Váš čas!

Abstrakt

SLÁMOVÁ, H.: Ekonomické a sociální aspekty vzniku dluhové pasti při startu do dospělosti. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce J. Šetek.

Klíčová slova: dluhová past, role spotřebitele, role zákazníka, vliv sociálních skupin, vliv reklamy, kurikulární reforma, finanční gramotnost

Práce se snaží poskytnout základní informace o aspektech, které mohou vést k palčivému problému dneška – zadluženosti. Je zde vyzdvihován hlavně vliv sociálních skupin a vliv reklamy na spotřební chování jedince. Práce se dále zabývá kurikulární reformou a výukovou finanční gramotnosti jako prevencí proti dluhové pasti.

Praktická část je věnována výzkumům, a to výzkumu Ministerstva financí týkajícího se finanční gramotnosti dospělé populace v ČR, dále analýze školních vzdělávacích programů a zapracovanosti finanční gramotnosti a konečně sondě do vědomostí studentů středních škol v Českých Budějovicích. Posledně jmenovaný výzkum si klade za cíl zjistit, nakolik jsou studenti finančně gramotní a jak dokáží ve škole nabyté vědomosti aplikovat na běžný život.

Abstract

ECONOMICAL AND SOCIAL APECT OF FORMATION DEBT TRAP AT THE START TO ADULTHOOD

Keywords: debt trap, role of consumer, role of customer, influence of social groups, influence of advertisement, curricular reformation, financial literacy

The thesis tries to provide basic information about aspects that can lead up to urgent problem of present – indebtedness. There is hailed mainly influence of social groups and influence of advertisement on utility behavior of subject. The thesis also deals with the curricular reformation and learning of financial literacy like a prevention of debt trap.

The practical part is dedicated to researches, the first is research of the Ministry of Finance concerning to financial literacy of adult population of the Czech Republic, next is analysis of educational programs and sophistication of financial literacy and finally probe into know ledges of high school's students in České Budějovice. The last named research aims to prove how financially literate students are and how they can apply acquired know ledges form school at everyday life.